

тематикою «Дисципліна – актуальне слово п'ятиріччя», «Тверезість – норма життя» та ін. Проведенню виховної роботи серед населення засобами кіно, цілеспрямованому використанню наявного фільмофонду сприяла мережа кіноклубів і кінолекторіїв. У 1985 році їх працювало 870. З них 180 – суспільно–політичної тематики, 210 – військово–патріотичної, 72 – профорієнтаційної, 76 – естетичної, 140 – антиалкогольної, 67 – атеїстичної, 76 – морально–правової, 49 – з кіномистецтва.

Відділом юстиції облвиконкому, управлінням внутрішніх справ, облпрокуратурою спільно з обласною та районними організаціями товариства «Знання», Будинком санітарної освіти проводилась цілеспрямована робота з антиалкогольної пропаганди: тематичні покази фільмів про боротьбу з пияцтвом і алкоголізмом. Ці фільми включалися до програм кіноуніверситетів, кінолекторіїв, кіноклубів, використовувались в програмах подовженої хроніки.

Наприкінці 1980–х років почали поширюватись відеоманіфони та відеокамери, що значно змінювало всю існуючу систему кіноіндустрії. Внаслідок поширення відеотехніки на державному рівні у гуртках та школах стало можливим застосування новітніх технологій. В місті Херсоні було відкрито 2 кіно–кафе – «Таврія» і «Океан», організовано бібліотеку і відеозали.

Удосконалювалась робота з кінообслуговування дітей та підлітків. На засадах дитячого самоврядування в 1986 році діяли 23 шкільних кінотеатри безпосередньо в школах і 97 самодіяльних кінотеатрів, створених при державних кіноустановах, організована робота 13 молодіжних кінотеатрів при вищих, середніх і професійно–технічних навчальних закладах. Традиційними формами роботи з дітьми та молоддю був Всесоюзний тиждень дитячих фільмів, кінофестивалі «Казка», «Веселі канікули», «Вітаю, школо!», «Горда професія моя» [7, арк. 5].

На початку 1990–х років кіноаматорство перестало бути масовим рухом. Період незалежності спричинив приватизацію заводу «Октан», обмеження соціальних витрат, закриття аматорських кіностудій, а напрацьований кінодоробок опинився на межі повного фізичного знищення без гідних умов зберігання. Нажаль, проблема передачі матеріальних цінностей до архівних установ, перенесення творчого доробку кіноаматорів на цифрові носії інформації не вирішується і загрожує втрагою історичної пам'яті регіону.

Список використаних джерел

1. Державний архів Херсонської області. – Ф.р–1804. – Оп.3. – Спр.144.
2. Там само. – Ф.р–1979. – Оп.3. – Спр.505.
3. Там само. – Ф.р–1323. – Оп.2. – Спр.73.
4. Архів облрадпрофу Херсонської області. – 1977 р. Звіт Будинку культури.
5. Там само. – 1977 р. Звіт Будинку культури.
6. Архів управління культури Херсонської обласної ради, 1982 р. Відомості про дружні зв'язки із зарубіжними країнами.
7. Державний архів Херсонської області. – Ф.р.1323. – Оп.3. – Спр.149.

References

1. Derzhavnyj arhiv Hersons'koi' oblasti. – F.r–1804. – Op.3. – Spr.144.
2. Tam samo. – F.r–1979. – Op.3. – Spr.505.
3. Tam samo. – F.r–1323. – Op.2. – Spr.73.

4. Arhiv obradprofu Hersons'koi' oblasti. – 1977 r. Zvit Budynku kul'tury.

5. Tam samo. – 1977 r. Zvit Budynku kul'tury.

6. Arhiv upravlinnja kul'tury Hersons'koi' oblasnoi' rady, 1982 r. Vidomosti pro druzhni zv'jazky iz zarubizhnymy kraï'namy.

7. Derzhavnyj arhiv Hersons'koi' oblasti. – F.r.1323. – Op.3. – Spr.149.

Kirchev V. G., the candidate of the Department of History of Ukraine, Institute of History, Political Science and Law of Nikolaev National University V. O. Sukhomlynsky (Ukraine, Mykolaiv), vadim.kirchev040871@gmail.com

Development of amateur cinematography in the Kherson's region in the 1950s – 1990s

The article tells about the history of Amateur Film-making studios in the city of Kherson, the creation of the Kherson regional film club, the activities of the sectoral amateur film studios in the Kherson region, the popularization of cinema art from the 1950s to the early 1990s.

The leading topic of this study is the growing interest of the inhabitants of the Kherson region in the cinematographic arts in the 1950s and 1990s.

Vadim Kirchev summarized a significant array of archival documents, film materials, memoirs of members of the regional film club, analyzed printed periodicals. The author proves that the amateur cinematographers created a kind of chronicle of the province.

The researcher notes that the creativity of film-amateurs had a great cultural and educational significance, contributed to the aesthetic growth of young people. He stresses that the problem of preserving this heritage is extremely relevant.

Keywords: amateur film studio, regional film club, amateur folk group, creativity of film enthusiasts, popularization of cinema art.

* * *

УДК94(477)

Лазаренко В. Г.,
магістр, молодший науковий співробітник
науково–історичного відділу, Державний музей
авіації ім. Антонова (Україна, Київ),
nagradoved@mail.ru

ДЖЕРЕЛА ДОСЛІДЖЕННЯ МЕДАЛІ «ВETERАН ПРАЦІ» ТА ПОСВІДЧЕННЯ ДО НЕЇ

Досліджується питання, щодо заснування медалі «Ветеран праці», для заохочення трудящих за довголітню добросовісну працю безпосередньо на виробництві і зразків посвідчень до цієї медалі.

Ключові слова: медаль «Ветеран праці», посвідчення до медалі «Ветеран праці».

Для вивчення хронології цього процесу і ознайомлення з державними рішеннями про нагородження трудящих медаллю «Ветеран праці» автору необхідно було звернутися до вихідних документів фонду Р–7523 Державного Архіву Російської Федерації.

В процесі дослідження фонду Р–7523 вдалося з'ясувати, що на засіданні Президії Верховної Ради СРСР (далі ПВР СРСР) від 02.09.1970 р. вперше розглядалось питання, щодо заснування медалі «Ветеран праці», для заохочення трудящих за довголітню добросовісну працю безпосередньо на виробництві. Встановлення такої медалі, на думку керівництва держави повинно було стати додатковим стимулом до більш продуктивної праці і закріпленню кадрів на одному підприємстві або в організації. Спершу планувалось встановити три ступеня медалі «Ветеран праці», для нагородження ними відповідно за 15, 20 і 25 років добросовісної роботи на одному підприємстві з встановленням пільги по пенсійному забезпеченню як надбавки до пенсії на 10% кавалерам усіх 3–х ступенів [1, с. 1–4].

Нагородження цією медаллю планувалось розпочати з 01.01.1971 р. ЦК КПРС 07.12 1972 р. вносились пропозиція, що до осіб працюючих в шкідливих умовах зменшити стаж на 5 років необхідний для отримання медалі, для чоловіків 20 років і для жінок 15 років. Нагородження повинно було проводитися безпосередньо Указом ПВР СРСР [2, с. 5].

Проектами Указів ПВР СРСР від 09.01.1973 р. пропонувалось вручати медаль при стажі не менше 30 років. Остаточним рішенням прийнятим 12.01.1973 р., вирішено було медаль вручати при стажі роботи 25 років і нагородження проводити від імені ПВР СРСР, ПВР союзними і автономними республіками, обласними виконкомами, Московським і Ленінградським міськими Радами депутатів трудящих на основі затвердженої інструкції №5999–8 від 20.05.1974 р. «Про порядок подання до нагородження медаллю «Ветеран праці» і вручення цієї медалі» [3, с. 6–9].

Був об'явлений конкурс на кращий проект медалі. На затвердження в секретаріат ПВР СРСР були представлені малюнки художників: Юрія Михайловича Єгорова – 6 ескізів, по одному ескізу художників В. П. Зайцева, Юрія Олександровича Лук'янова і Сергія Акимовича Поманського. В результаті конкурсного відбору був затверджений зразок медалі С. А. Поманського, котрому вдалося добитися простоти композиції медалі, розташувавши на медалі символи праці – Серп і молот накладений на букви СРСР, лаврового вінка і напису на стрічці «Ветеран труда».

Сама медаль була заснована Указом ПВР СРСР від 01.01.1974 р. Цим же указом затверджений її опис і положення.

В листі від 21.01.1974 р. за №187 заступника завідувачого відділу нагород В. Ракушина на ім'я виконуючого обов'язки фінансового відділу А. А. Боробіна йшлося про термінове виготовлення посвідчень до медалі «Ветеран праці» трьох видів в кількості 10 000 штук., кожного виду згідно проектів які знаходилися на ГОЗНАКу. В його листі від 22.01.1974 р. йшлося про оформлення замовлення на виготовлення в березні 1974 р. і медалі «Ветеран праці» в кількості 10 000 штук. на Московському Монетному Дворі [5].

Технічні умови (далі ТУ) ТУ 47–03–154–74 на медаль «Ветеран праці» були затверджені 12.05.1974 р. секретарем ПВР СРСР М. П. Георгадзе. Вона повинна була відповідати вимогам ТУ і затверженому зразку [3, с. 10].

Медалі повинні були виготовлятися із матеріалів, вказаних в таблиці №1:

Наименование детали	Материал
1. Основа медалі	Медно–цинковий сплав марки Л 90 /томпак/ ГОСТ 15527–70
2. Овальное соединительное звено	Медно–нікелевий сплав марки МНц–15–20 ГОСТ 495–52 /Нейзильбер/ (492–73)
3. Пятиугольная пластинка	Алюминевий сплав АМг–2 ГОСТ 4784–65 (4784–74)
4. Булавка	Проволока стальная углеродистая пружинная ГОСТ 9389–60 (9389–75)
6. Лента муаровая	Искусственный шелк ОСТ 17–149–72

Медаль повинна була відповідати розмірам вказаним в таблиці №2:

Наименование	Размер мм,	Допуск мм,
Диаметр основы медалі	34,0	+ – 0,5
Высота основы медалі с ушком	39,5	+ – 0,7
Толщина основы по краю медалі	3,0	+ – 0,5
Диаметр проволоки овального соединительного звена	1,4	– 0,04
Наружные размеры овального соединительного звена	9,0 +–0,5x6,5	+ – 0,5
Ширина муаровой ленты	34,0	+–1,0 ,0,5
Высота пятиугольной колодки	50,0	+ – 1,0
Д Длинна верхней стороны колодки	26,0	+ – 0,5
Наибольшая ширина колодки	46,0	+ – 1,0
Длинна боковых сторон колодки	39,0	+ – 0,5
Т Толщина пятиугольной пластины	0,8	– 0,12
Д Диаметр проволоки для булавки	0,9	– 0,07
Толщина слоя серебрения медалі	7 микрон	–2,0микрон

В листі від 13.05.1974 р. завідувачого відділом нагород А. Копенкіна на ім'я начальника Головного управління Гознаку Міністерства фінансів СРСР Н. П. Хрушкова повідомлялось: «Направляем Вам и два экземпляра утвержденных образцов медалі «Ветеран труда» и два экземпляра утвержденных технических условий на изготовление этой медалі. Одновременно возвращаем три медалі «Ветеран труда», выполненные из серебра и четыре – из томпака, а также четыре экземпляра проекта технических условий на изготовление медалі из серебра». Як видно з переписки виготовлення медалі «Ветеран праці» планувалось і в сріблі [3, с. 10].

Зразки посвідчень до цієї медалі затверджені Постановою ПВР СРСР від 20.05.1974 р. за №6000–8. Посвідчення являло собою книжку в обрзному перепльоті виконане із цупкого білого паперу обтягнуте червоним рельєфним ледерином. На лицьовому боці його в верхній частині розміщений герб СРСР з 15 стрічками. Під ним напис в чотири рядки: СОЮЗ СОВЕТСКИХ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ РЕСПУБЛИК. В нижній частині посвідчення в два рядки розміщений напис: УДОСТОВЕРЕНИЕ К МЕДАЛИ «ВETERAN ТРУДА». Герб і написи виконані чорною фарбою. У внутрішній частині посвідчення на форзаці зображена в кольорі медаль «Ветеран праці». На першій сторінці в верхній частині розміщений напис: УДОСТОВЕРЕНИЕ, після цього напису залишені три рядки для написання п.і.п нагородженого, нижче розміщений текст: за долголетний добросовестный труд от имени ПРЕЗИДИУМА ВЕРХОВНОГО СОВЕТА СССР УКАЗОМ ПРЕЗИДИУМА ВЕРХОВНОГО СОВЕТА залишений рядок для написання союзної республіки ССР, дати, місяця і року вручення 19...г. награжден медалью «ВETERAN

ТРУДА», після цього напису в нижній частині посвідчення розташований текст в два рядки: *Секретарь Президиума Верховного Совета* залишений рядок для написання союзної республіки ССР і факсиміле секретаря виконаний червоною фарбою. Всі написи за виключенням слова «ВETERАН ТРУДА» (виконаний червоною фарбою) виконані чорною фарбою. Посвідчення скріплене мокрою печаткою союзної республіки (текст відбитку печатки виконаний на мові союзної республіки). На третій і четвертій сторінці надруковано: ПОЛОЖЕНИЕ о медали «ВETERАН ТРУДА» (Затверджене ПВР СРСР від 18.01.1974 р.). Папір першої і четвертої сторінок має водяні знаки СССР. В нижній частині останньої сторінки вказане підприємство виробник: Гознак. 1974. Всі сторінки прошиті по ТУ Гознаку, дротом поліграфічним, в розлом двома скобами. Замовлення на виготовлення посвідчень до медалі «Ветеран праці» було розміщене в типографії Гознаку Міністерства Фінансів СРСР.

Згідно інструкції №5999–8 від 20 травня 1974 року «Про порядок представлення до нагородження медаллю «Ветеран праці» і вручення цієї медалі». Вручення медалей мали проводити на місцях від імені Президії Верховної Ради СРСР Президіями Верховної Ради союзних і автономних республік, Московського і Ленінградського міського виконкомів, крайових і обласних виконкомів. Разом з медаллю вручалася і посвідчення до медалі установленої форми.

Посвідчення першого виду за підписом Секретарів Президії Верховної Ради союзних і автономних республік.

Посвідчення другого виду Московського і Ленінградського міського виконкомів, крайових і обласних виконкомів.

Указом Президії Верховної Ради СРСР від 25 вересня 1974 року Міністру оборони СРСР, командуючим військами військових округів, групи військ, округів Проти повітряної оборони і флотів, Міністру внутрішніх справ СРСР, Міністру середнього машинобудування СРСР, Голові Комітету державної безпеки при Раді Міністрів СРСР було надано право проводити нагородження від імені Президії Верховної Ради СРСР нагородження медаллю «Ветеран праці» робітників і службовців підприємств, організацій, військових частин і з'єднань їх міністерств які при звільненні із роботи мали стаж необхідний для призначення пенсії. Разом з медаллю вручалася і спеціальне посвідчення до медалі третього виду.

Першими нагородженими Наказом Управління внутрішніх справ від 28 жовтня 1974 року по Гірничо–Алтайському краю медаллю «Ветеран праці» стали міліціонер І. В. Моїсєєв і державній автоінспектор Н. А. Акулін.

Так, згідно звіту Міністра МВС УРСР І. Х. Головченка від 28.05.1977 р. по МВС УРСР кадровим апаратом органів МВС УРСР в 1975 році до нагородження медаллю «Ветеран праці» було представлено 400 працівників і службовців органів внутрішніх справ, з них нагороджено 238 чоловік. В 1976 році представлено 1200 чоловік, з них нагороджено 979 чоловік. В 1975 році не було нагороджено медаллю «Ветеран праці» ні однієї особи по Управлінню внутрішніх справ: Вінницького, Кримського, Львівського, Миколаївського, Одеського, Харківського, Херсонського, Хмельницького обласних

виконкомів і Київського міськвиконкому. В 1976 році теж не нагороджено ні однієї особи по Управлінню внутрішніх справ Кримського, тільки по 2 особи нагороджено по Управлінню внутрішніх справ Івано–Франківського, Одеського, Чернігівського обласних виконкомів. В 1976 році було нагороджено 74 пожежника і 130 працівників виправно–трудова колоній.

Встановлено, що після підписання Міністром середнього машинобудування СРСР наказу про нагородження медаллю «Ветеран праці» особового складу, оформлені посвідчення до них направлялися на підприємства для вручення нагородженим. Кожен рік проводилось нагородження до 20 тисяч осіб. В зв'язку з тим, що посвідчення до медалі «Ветеран праці» оформлялось в Міністерстві середнього машинобудування СРСР, співробітниками апарату, які змушені були витратити багато часу на написання прізвища, імені і по батькові нагородженого, номера наказу, найменування Міністерства, посади особи підписуючої посвідчення і завірення його печаткою. Тому з метою скорочення часу, витрачаемого на оформлення посвідчення перший заступник Міністра середнього машинобудування СРСР А. Г. Мешков в своєму листі №Я 944 від 10 лютого 1984 року на ім'я Секретаря Президії Верховної Ради СРСР Т. Н. Менташавілі просив його розглянути питання, щодо можливості виготовлення для Міністерства середнього машинобудування на фабриці «Гознак» посвідчень до медалі «Ветеран праці» з друкуванням в них найменування Міністерства і посади особи, підписуючої посвідчення. В листі заступника завідуючого відділом В. А. Ракушина на ім'я виконуючого обов'язки фінансово–господарчого відділу В. С. Побединського йшлося про оформлення до 25 грудня 1984 року замовлення на виготовлення Московською печатною фабрикою Гознака 5 екземплярів зразків посвідчень до медалі «Ветеран праці» для Міністерства середнього машинобудування СРСР.

3 травня 1984 року завідувач відділом нагород Президії Верховної Ради СРСР Р. Б. Ельдарова у листі до завідуючого фінансово–господарчого відділу М. С. Могилевича просила його оформити замовлення на виготовлення 30 тисяч посвідчень до медалі «Ветеран праці» для передачі Міністерству середнього машинобудування СРСР. Цей вид посвідчення вручався до 27.06.1989 р. до дня ліквідації Міністерства середнього машинобудування СРСР. В зв'язку з цим нагородження по міністерству були призупинені.

Так, згідно звіту заступника начальника відділу нагород Президії Верховної Ради СРСР Р. Б. Ельдарової від 30.01.1988 р. медаллю «Ветеран праці» з 1974 р. по 01.01.1988 р. нагороджено:

- по Міністерству оборони СРСР – **386 300** чоловік,
- по МВС СРСР – **254 700** чоловік,
- по Міністерству середнього машинобудування – **299 000** чоловік,
- по Комітету Державної Безпеки СРСР – **36 800** чоловік.

Як видно із архівних джерел в Українській РСР в Києві перший Указ ПВР УРСР датований 16.08.1974 р., якому передувала велика підготовча і кропітка робота міської влади, керівників підприємств, партійних і профспілкових організацій. Перше рішення виконкому Київської міської ради депутатів трудящих №104/1 від

02.08.1974 р. «Про нагородження медаллю «Ветеран праці» оформлене історичним протоколом котрим був затверджений перший список трудящих київських підприємств на 38 чоловік поданих до нагородження медаллю «Ветеран праці».

Першим в списку нагороджених стоїть старший інженер приймальник заводу «Арсенал» Олександр Федорович Єрема – Єременко, його трудовий стаж становить 60 років на одному підприємстві. Медаль йому вручена 25.10.1974 р.

Перше вручення медалі в Українській РСР відбулося 10.09.1974 р. в колективі машинобудівного заводу ім. Артема її бувшому директору Василю Івановичу Власову [4, арк. 1–4].

В інших регіонах СРСР перші нагородження відбулися значно пізніше, так Челябінським облвиконкомом 01.10.1974 р., Вінницьким облвиконкомом 17.10.1974 р. – 47 чол., Київським облвиконкомом 21.10.1974 р. – 72 чол., Хмельницьким облвиконкомом 21.10.1974 р. – 529 чол., Чернігівським облвиконкомом 25.10.1974 р. – 64 чол., Гірничо–Алтайським автономним облвиконкомом 28.10.1974 – 183 чол., Алтайським крайвиконкомом 31.10.1974 р. – 3 925 чол., Донецьким облвиконкомом 27.11.1974 р., Свердловським облвиконкомом 12.12.1974 р., Полтавським облвиконкомом 21.12.1974 р., Московським міськвиконкомом 26.12.1974 р. п'ятьма рішеннями з загальною кількістю – 4 818 чол.

Як показала практика процес проходження нагородних документів (райвиконком, міськвиконком Президія Верховної Ради УРСР) уповільнювали і ускладнювали роботу по оперативному розгляду клопотань про нагородження трудящих медаллю «Ветеран праці». Архівні документи ГАРФУ підтверджують, що в жовтні 1976 р. вносились пропозиції про надання права нагородження медаллю «Ветеран праці» виконкомом Київського, Севастопольського, Мінського, Ташкентського і Алма–Атинського міських рад. Однак завідуючий відділом нагород Президії Верховної Ради СРСР А. Копенкін наклав резолюцію: *«что поддерживать их полагали бы нецелесообразным, чтобы не делать исключения из общего принципа награждения трудящихся столичных городов Президиумов Верховных Советов союзных республик».*

В звіті вручень повідомлялось, що із 112 000 пенсіонерів м. Києва нагороду отримали тільки 18 418 чол. Тому Голова Президії Верховної Ради Української РСР А. Вагченко 07.02.1978 р. направив лист першому заступнику Голови Президії Верховної Ради СРСР В. В. Кузнєцову з проханням, щодо надання права нагородження медаллю «Ветеран праці» Київському міському виконкому: *«Исполком Киевского городского Совета народных депутатов вторично обратился в Президиум Верховного Совета Украинской ССР с просьбой возбудить ходатайство перед Президиумом Верховного Совета СССР о предоставлении ему права окончательного решения вопроса о награждении трудящихся города медалью «Ветеран труда».*

УПВР СРСР від 20.04.1978 р. таке право йому було надано, в зв'язку з чим з'явився четвертий вид посвідчення. Таке ж право від 28.12.1987 р. було надано виконкомом столиць Союзних республік.

Постановою Президії Верховної Ради СРСР від 25.03.1988 р. №8681 було надано право виконкому

Севастопольської міської ради проводити нагородження медаллю «Ветеран праці».

Хотілося б відмітити, що після прийняття Президією Верховної Ради СРСР нового положення від 12 серпня 1983 р. про порядок нагородження медаллю «Ветеран праці», розпочалося масове вручення медалі особам які мали необхідних трудовий стаж для призначення пенсії незалежно від його безперервності на одному підприємстві.

В офіційній статистиці приведені відомості, про те що на 01.01.1987 р. медаллю «Ветеран праці» нагороджено 39 мільйонів осіб.

Таким чином можна зробити наступні висновки. При проведенні джерелознавчого аналізу автор ввів в науковий обіг нові архівні документи, які розкривають раніше невідомі сторінки історії пов'язаної з встановленням медалі «Ветеран праці».

Так вперше на основі листа Генерального директора Московського Монетного Двору А. В. Трачука на ім'я працівника міністерства культури Російської Федерації В. В. Петракова від 12.01.2010 р. спростовано твердження В. Д. Кривцова, щодо вручення деякої кількості медалей «Ветеран праці» виготовленої із срібла, озвучена точна цифра виготовлених медалей «Ветеран праці» на Московському і Ленінградському Монетних Дворах за період з 1974 по 1991 рр. – 42 709 600 і бланків посвідчень. Причина різниці кількості виготовлених 42 709 600 шт. і вручених 39 мільйонів шт. медалей пояснюється різницею яка залишилася не врученою після розпаду СРСР.

Вперше досліджено 1 867 різновидів посвідчень, загальну кількість вручених медалей «Ветеран праці» по Союзним і автономним республікам РСР і краям РСФСР, областям РСФСР, областям УРСР, УПВР УРСР по м. Києву конкретно по кожній даті, по м. Севастополю конкретно по кожній даті, по партійним працівникам конкретно по кожній даті.

Постановами Київського виконкому встановлено всі дати постанов конкретну по кожній даті.

Серед нагороджених медаллю «Ветеран праці» автором виявлені і випадки повторного нагородження. Серед нагороджених двічі 13 персоналій: Дурди Абдулов і Н. Г. Сабірова із Ашхабадської області, Михайло Олександрович Передерій (Рішення Полтавського облвиконкому 21.10.1975, 29.03.1977), Іван Устимович Коваленко (Рішення Дніпропетровського облвиконкому 28.10.1975, 15.12.1978), Михайло Федорович Ушаков (Рішення Челябінського облвиконкому 11.10.1977, 07.10.1979), Олександр Михайлович Сечковський (Рішення Одеського облвиконкому 20.02.1979, 21.03.1980), Яков Пивонович Стеценко (Рішення Житомирського облвиконкому 16.06.1978, 27.02.1987), Микола Савич Карамушка, Петрос Аршакович Карапетян (Указ Армянської РСР 21.06.1980, 06.07.1984), (Рішення Запорізького облвиконкому 24.10.1980, 27.03.1984), Анна Петрівна Бугера (Рішення Київського міськвиконкому 15.12.1980, 01.02.1986), Галина Олександрівна Євстафьева (Рішення Чернівецького облвиконкому 20.02.1983, 04.10.1985), Андрій Андрійович Нейзер (Рішення Кустанайського облвиконкому 17.02.1986, 08.08.1986), Людмила Гаврилівна Семеніхіна (Рішення Краснодарського крайвиконкому 12.12.1987, 11.05.1988), трьома Федір Сергійович Зябкін (Рішення Харківського

облвиконкому 29.10.1977, 24.01.1983, 16.10.1989).

Вважаю за необхідне продовжити пошукову роботу по систематизації і складанню спеціальних таблиць і в решті обласних архівах України, зокрема: Волинської, Дніпропетровської, Житомирської, Закарпатської, Запорізької, Івано-Франківської, Кіровоградської, Львівської, Миколаївської, Одеської, Полтавської, Ровенської, Сумської, Тернопільської, Харківської, Херсонської, Черкаської областей. На превеликий жаль на даний час неможливе проведення досліджень в Донецькому і Луганському державних обласних архівах.

Список використаних джерел

1. Государственный Архив Российской Федерации. – Ф.Р.7523. – Оп.106. – Д.375а.
2. Там же. – Д.1112.
3. Там же. – Д.3364а.
4. Центральний Державний архів Вищих Органів Влади і управління України. – Ф.1. – Оп.24. – Спр.6518.
5. Лист генерального директора Московського монетного двору А. В. Трачука від 12.01.2010.
6. Лазаренко В. Г. Из истории награждения за выслугу лет Гражданские лица (1808–1995 гг.) // Довідково-інформаційний журнал Нумізматики і Фалеристика. – №1–2002. – С.26–35.
7. Лазаренко В. Г. Медаль «Ветеран труда» Разновидности медалей и удостоверений Каталог – справочник. – К., 2009.
8. Лазаренко В. Г. Медаль «Ветеран труда» // Довідково-інформаційний журнал Нумізматики і Фалеристика. – №2–2010. – С.13–22.
9. Лазаренко В. Г. Медаль «Ветеран труда» // Газета «Лавка коллекционера №3–2011. – С.60–61.
10. Лазаренко В. Г. Изучим и сохраним трудовую историю наших отцов и дедов по удостоверению к медали «Ветеран труда» // Газета Петербургский Коллекционер. – 2016. – №4 (96). – С.68–77.

References

1. Gosudarstvennyj Arhiv Rossijskoj Federacii. – F.R.7523. – Op.106. – D.375a.
2. Tam zhe. – D.1112.
3. Tam zhe. – D.3364a.
4. Central'nyj Derzhavnyj arhiv Vyshhyh Organiv Vlady i upravlinnja Ukrainy. – F.1. – Op.24. – Spr.6518.
5. Lyst general'nogo dyrektora Moskovs'kogo monetnogo dvoru A. V. Trachuka vid 12.01.2010.
6. Lazarenko V. G. Iz istorii nagrazhdenija za vyslugu let Grazhdanskije lica (1808–1995 gg.) // Dovidkovo-informacijnyj zhurnal Numizmatyka i Falerystyka. – №1–2002. – S.26–35.
7. Lazarenko V. G. Medal' «Veteran truda» Raznovidnosti medalej i udostoverenij Katalog – spravocchnik. – K., 2009.
8. Lazarenko V. G. Medal' «Veteran truda» // Dovidkovo-informacijnyj zhurnal Numizmatyka i Falerystyka. – №2–2010. – S.13–22.
9. Lazarenko V. G. Medal' «Veteran truda» // Gazeta «Lavka kollekcijonera №3–2011. – S.60–61.
10. Lazarenko V. G. Izuchim i sohranjaem trudovuju istoriju nashih otcov i dedov po udostovereniju k medal' «Veteran truda» // Gazeta Peterburgskij Kollekcijoner. – 2016. – №4 (96). – S.68–77.

Lazarenko V. G., master, junior researcher, Department of History, Antonov State Museum of Aviation (Ukraine, Kyiv), nagradoved@mail.ru

The sources of the studies of the medal «Veteran of labor» and its certificate

The issue of the establishment of the «Veteran of Labor» Medal is being explored to encourage workers to work in good faith on a long-term basis directly at work and to produce samples of certificates for this medal.

Keywords: medal «Veteran of Labor», certificate for the Medal «Veteran of Labor».

* * *

УДК 94(438)

Григорук Н. А.,
кандидат історичних наук, доцент кафедри нової і новітньої історії, Тернопільський національний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка (Україна, Тернопіль), n.hryhoruk@ukr.net

СТАНОВИЩЕ БАЛКАНСЬКИХ НАРОДІВ НАПРИКІНЦІ 60–Х НА ПОЧАТКУ 70–Х РОКІВ ХІХ СТОЛІТТЯ

Дослідження полягає у визначенні становища балканських народів наприкінці 60–х на початку 70–х років ХІХ ст. у процесі здобуття ними власної державності. Метою статті є на основі комплексного й об'єктивного аналізу поглибити дослідження і зробити обґрунтовані висновки щодо здобуттів національно-визвольної боротьби балканських народів. З'ясовуються умови, в яких виборювалась незалежність. Визначається внесок європейських держав у процес відновлення державності на Балканському півострові. В підсумку автор робить висновок, що в цей час зароджуються і ростуть передумови національно-визвольної боротьби балканських народів з-під турецького іґа. В балканських провінціях Турецької імперії, як і в самій імперії зростають кризові явища в економічному й політичному житті.

Ключові слова: Балкани, національно-визвольна боротьба, незалежність, криза, держава.

Розвиток народів Балканського півострову в останній третині ХІХ ст. ознаменувався великими змінами. Нове піднесення національно-визвольного руху в кінці 60–х – на початку 70–х років привело до виникнення східної кризи, в результаті якої виникають нові держави – Болгарія, Румунія, Сербія та Чорногорія.

До початку 70–х р. ХІХ ст. більшість балканських народів перебували під іноземним іґом. Болгари, македонці, боснійці та герцеговини були під гнітом Османської імперії, а хорвати, словенці та жителі Воеводини – під владою імперії Габсбургів.

Тільки Сербське та Румунське князівства, користуючись автономією до цього часу стали майже незалежними, та все ж таки платили васальну данину Туреччині, та й Чорногорія не визнавала іноземного панування.

Дане питання відображається у історіографії, зокрема у праці К. Виноградова [1], І. Мандрик [2], Н. Нарочницької [3] та ін.

Яким було політичне і економічне становище балканських народів у цей час?

У економічному відношенні Болгарія була залежною від іноземних товарів та інвестицій. Це було спричинено укладенням Паризького миру після Кримської війни. Саме від нього розпочинається ввіз іноземних товарів в Болгарію, що спричинило занепад болгарської економіки. Болгарська буржуазія прагнула зміцнити місцеве виробництво і торгівлю шляхом створення акціонерних товариств. Та переважна більшість цих товариств була недовговічною. Вони не змогли вивести виробництво з кризи, але сам факт їх створення свідчить про проникнення капіталістичних відносин у болгарське ремесло, торгівлю, транспорт [4, с. 253–254].

Проникнення західноєвропейських товарів було пов'язане з покращенням шляхів сполучення в Туреччині, що розпочалося у 60–і роки ХІХ ст., коли турецький уряд зайнявся будівництвом доріг і залізниць [5, с. 489].

Криза ремесла і торгівлі сприяла зростанню незадоволення в країні, вела до загострення національно-визвольної боротьби, посилювала опір болгарського населення туркам.